

mengevat verklaarde Giovannini dat de ‘protestantse propaganda’ in Nederland gering van omvang was, nauwelijks resultaten had en met de bestaande middelen afdoende werd bestreden. Het ruim vijftig bladzijden tellende rapport, dat de orde volgde van het uit Rome toegezonden vragenformulier, ging echter zeer uitvoerig in op een aantal aspecten van het protestantse leven in Nederland, vooral in relatie tot het katholicisme.

Om te beginnen verstrekke de pauselijke diplomaat uitgebreide informatie over aard, organisatie en verbreiding van het protestantisme in Nederland. Hieraan voegde hij enkele globale statistische gegevens toe:

	katholieken	protestanten
1879	1.439.137	2.469.814
1889	1.604.179	2.728.870
1899	1.800.000	3.068.143

Volgens hem bleek hieruit dat in het laatste decennium de verhouding protestants - katholiek in Nederland ten voordele van de eersten aan het veranderen was.¹⁷ Dat was volgens hem niet het gevolg van bekeringen, maar van de snellere bevolkingsgroei in de ‘protestantse provincies’.

Van Bottemanne nam hij de hoofddeling over met het onderscheid tussen enerzijds de ‘nationale kerk’ (de Hervormde), bestaande uit ‘deïstische liberalen’ (de vrijzinnigen) en ‘orthodoxe liberalen’, die ‘nog christen zijn’; anderzijds de ‘Afgescheiden of calvinistische kerk’ (de gereformeerde). Vermoedelijk om het de Romeinse lezers niet te moeilijk te maken, liet hij vermelding achterwege van kleinere kerkgenootschappen als de Evangelisch-Luthersen, Doopsgezinden enz. De gereformeerden stonden tegenover de katholieken eerder neutraal dan vijandig en er bestond uitzicht op politieke samenwerking in de nabije toekomst. Giovannini deelde de kritiek van de Haarlemse bisschop dat de katholieken in 1897, door op die samenwerking alvast een voorschot te nemen en de overwinning te claimen, zelf de tegenkrachten hadden opgeroepen die door een antipapistisch offensief de liberalen aan een verkiezingsoverwinning hadden geholpen. Die tegenkrachten waren ook in zijn ogen vooral de Hervormde ‘orthodoxe liberalen’ die zich in de C.H. partij hadden verenigd.

Reële invloed had het protestantisme vooral in Noord-Nederland, want in de bisdommen Breda, Den Bosch en Roermond was de bevolking bijna volledig katholiek. Maar ook boven de grote rivieren was er van echte en effectieve ‘protestantse propaganda’ nauwelijks sprake en het resultaat was de moeite niet waard: het aantal bekeringen was zeer gering, terwijl de omgekeerde weg

¹⁷ Een onjuiste conclusie, aangezien deze cijfers voor alle drie de steekjaren een verhouding van ca. 37-63% opleveren met afwijkingen van rond 0,1%. Op rekenvaardigheid werden de pauselijke diplomaten in opleiding kennelijk niet getoetst.